

Tengeri állatok harapása és csípése

A *mérges rája* a farka tetején található tüskékben tárolja mérgét. Sérülés általában akkor fordul elő, amikor a sekély, tengerparti vízben gázoló ember rálép a rájára. A rája beledöfi a farkán található tüskét az áldozat lábába vagy lábfejebe, és kiereszti mérgét. A tüske kis darabkái a sebben maradhatnak, mely megnöveli a fertőzés kockázatát.

A tüske által okozott seb általában szakadt szélű, és erősen vérzik. Azonnali és erős fájdalom lép fel, mely fokozatosan szűnik meg 6-48 óra alatt. Az ájulásra való hajlam, a gyengeség, a hányinger és az izgatottság gyakori tünetek. Ritkábban fordul elő hányás, hasmenés, verejtékezés, testszerte megjelenő görcsök és légzési nehezítettség.

Mivel a rája mérgét a hő semlegesíti, a fájdalom úgy enyhíthető, hogy az illető a sérült végtagját 30-90 percig olyan forró vízbe lógatja, amit még éppen elvisel. Az orvos alaposan kitisztítja a sebet, és eltávolítja az esetlegesen bennmaradt tüskedarabkákat, hogy megelőzze az elfertőződést. A seb olykor sebészi zárást igényel. Az elfertőződött rájacsípést antibiotikummal kell kezelni. Előfordul, hogy az orvos újra megnyitja a sebet, hogy megtalálja a sebben visszamaradt tüskedarabokat.

A *puhatestűek* közé a csigák, a polipok, és a kagylók (például az ehető kagylók, az osztriga, a zarándokkagyló) sorolhatók; némelyik képviselőjük mérgező. A kaliforniai *kúpkagyló* (*Conus californicus*) az egyetlen veszélyes puhatestű az észak-amerikai vizekben. A csípése fájdalmat, az érintett területen pedig duzzanatot és érzéketlenséget okoz, amit nehezített beszéd, homályos látás, izombénulások, légzési elégtelenség és szívmegállás követhet. Az észak-amerikai polipok harapása ritkán veszélyes. Az ausztrál vizekben található kékgyűrűs polip csípése ezzel ellentétben fájdalommentes, de halálhoz vezető gyengeséget és bénulást is okozhat.

A kúpkagyló és a kékgyűrűs polip esetében az elsősegély vajmi kevés eredménnyel kecsegtet. Mindazonáltal ezen állapotok intenzív terápiás ellátást igényelhetnek, az esetleges légzési bénulás miatt.

A *tengeri sünt* hosszú, éles és méreggel bevont tüskék borítják. Ha megérintik őket vagy rájuk lépnek, jellegzetes fájdalmas, szúrt sebet okoznak. A tüskék többnyire beletörnek a bőrbe, és krónikus fájdalmat és gyulladást okoznak, ha nem kerülnek eltávolításra. Ízületi- és izomfájdalom, kiütés jelentkezik.

A tengeri sünt tüskéjét azonnal el kell távolítani. Mivel az ecet feloldja a legtöbb tengeri sünt-fajta tüskéjét, az ecetes áztatás vagy kötés egyedül is elégséges lehet

a nem túl mélyre hatolt tüskék eltávolítására. A betokolódott tüskéket sebészileg kell eltávolítani. Mivel a tengeri sün mérget a hő hatástalanítja, a sérült testrészt forró vízben áztatva csillapítani lehet a fájdalmat.

A tömlőbelűek közé tartoznak *a korallok, a tengerirózsa, és a hólyagmedúza*. Ezek csápjaikon jól fejlett csalánsejteket (nematocisztákat) viselnek, egyetlen csáp ezret is tartalmazhat belőlük. A csípés súlyossága a csalánozó fajtájától függ. A legtöbb faj csípése fájdalmas, viszkető kiütést okoz. A kiütés hólyaggá alakulhat át, mely aztán gennyel telődik, végül kifakad. Egyéb tünetként említhető a gyengeség, a hányinger, a fejfájás, az izomfájdalom és -görcs, a könnyezés, az orrfolyás, a fokozott verejtékezés és a légzésre erősödő mellkasi fájdalom. A hólyagmedúza csípése, az is, amelyik észak-amerikai vizekben él, okozott már halálesetet.

A *csalánozók* csípése általában nem igényel többet a seb tisztításánál. A következőkben részletezett általános kezelés javasolt:

1. Öntsünk tengervizet (ne csapvizet) a sérült területre.
2. Áztassuk a sebet ecetes oldatba 0,5-1 percre. (Ez hatástalanítja a medúzák nematocisztáit.)
3. Távolítsuk el a csápokat, tüskéket csipesszel, vagy gumikesztyűs kézzel.
4. Hintsünk lisztet vagy szóda-bikarbónát a sebre, és óvatosan vakarjuk le a port egy éles késsel.
5. Áztassuk a területet újra ecetben.
6. Kenjünk antihisztamin, fájdalomcsillapító és kortikoszteroid keverékét tartalmazó krémet a sebre.

Azok, akiknél súlyosabb reakció lép fel, oxigénterápiát vagy egyéb légzéztámogatást igényelhetnek. A fájdalmas izomgörcsök és a súlyos fájdalom intravénásan gyógyszerekkel kezelhető. Némely ausztrál faj esetében elérhető az ellenmérge, de ezek hatástalanok az észak-amerikai fajok csípésére.

Praktikák tengerparti csípésekre

Egy szimpla, hazai rovarcsípéssel már tudjuk, hogy kell elbánni, de a tengerparti csípések, szúrások már nagyobb kihívást jelentenek.

A csípésekkel foglalkozó korábbi cikkünkben igyekeztük elérni, hogy a kedves Borsao olvasók, ha nem muszáj, ne tulajdonítsanak nagy jelentőséget a nyári viszkető-fájó csípéseknek. A külsérelmi nyomok enyhítésére kitűnőek a házi praktikák. Ezúttal veszélyesebb vizekre evezünk: itthonról indulunk, de csak azért, hogy megemlítsük a rovarcsípések lehetséges súlyos tüneteit is, aztán meg sem állunk a tengerpartig! Később pedig irány az erdő, ahol a fűből és a fákról parányi paraziták, a kullancsok lesnek ránk. De erről majd később, egy külön cikkben fogunk értekezni.

Amint azt nagyapám az eszembe véste, Magyarország rovarvilága csak azok számára lehet veszélyes, akik az átlagosnál érzékenyebben reagálnak valamely csúszó-mászó mérgére. Újságírói felelősségem teljes tudatában visszatértem még erre a részletre, és megkérdeztem, vajon a vártnál dagadtabb és pirosabb csípési nyomok mellett mi utalhat még arra, hogy allergiások vagyunk.

Túlzott reakcióra utaló tünetek lehetnek csalánkiütés, fulladás, sápadtság, verejtékezés, nyirkos bőr, szapora légzés vagy pulzus, bágyadság vagy sokkos állapottal járó rosszullét. Előfordulhat az is, hogy feldagad az arcunk, a szemünk, a szánk, vagy hogy a csípés nyomán vörös csík indul felfelé a lábunkon. Az ilyen kínok esetén mentőt kell hívni, illetve orvoshoz kell fordulni!

Amíg érkezik a mentő, addig is érdemes odafigyelni egy-két dologra, például

nem árt megkeresni a bestiát, amely a csípést okozta - így lehet, hogy később könnyebben segíthet a szakember. Ha a csípés a szájbán vagy az orrban van, szopogassunk jeget, és egyébként is bármilyen testrészen érdemes borogatni a duzzanatot, előtte pedig lemosni alkohollal. Aki már tudja, hogy allergiás valamilyen csípésre, az irasson fel antiallergikumot a házi orvosával mielőtt olyan helyre rándul ki, ahol egyéb is van, mint beton és neon. A gyerekekre a tárgyalt szempontból is vigyázni kell, a csípést követő öt-tizenöt percen belül már általában észrevehető, ha valami nem stimmel, és erre vonatkozó árulkodó jel lehet a tüsszögés is.

A súlyosabb csípéseknél maradva, ám földrajzilag kissé távolabb vonulva megemlékezünk néhány tengeri állat harapásáról, csípéséről, szúrásáról is, elvégre az ember leányunokája nem csak a Balatonra utazik, ha teheti.

A tengeri sün szárazföldi rokonához hasonlóan csupa tüske, csak még emellett mérgező is a szúrása. Fájdalmas, szúrt sebet okoz akár egy érintés hatására is, és a tüskék ráadásul általában bele is törnek a szerencsétlenül járt ember bőrébe. Innentől kezdve állandó fájdalmat, sőt gyulladást okoznak, de ízületi- és izomfájdalmat, valamint kiütést is tapasztalhatunk a tengeri sünnel való testi kapcsolat következményeként.

A tüskét el kell távolítani. Lehet úgy is, hogy kipiszkáljuk, de mivel az ecet (!) feloldja a legtöbb tengeri sünfajta tüskéjét, az ecetes áztatás vagy kötés egyedül is elégséges lehet, ha a tüske nem hatolt túl mélyre. Ha mélyen van és már betokosodott, akkor irány a sebészet! Addig is érdemes a megszúrt testrészt

forró vízben áztatni, mert a tengeri sün mérgét a hő hatástalanítja. Így csillapíthatjuk a fájdalmat.

A korallfok, a tengerirózsa, és a hólyagmedúza között annyi az átfedés, hogy valamennyien tömlőbelűek, ami a mi szempontunkból annyit tesz, hogy csalánsejteket viselnek csápjaikon, amivel megcsípnek bennünket. A csípés súlyossága a csalánozó fajtájától függ. Majdnem mindegyiknek fájdalmas a csípése, és hogy a szenvedés mellett rondák is legyünk, viszkető kiütést okoznak.

Ha szerencsénk elhagy, illetve ha egy veszélyesebb típus szemel ki bennünket, akkor ez a kiütés hólyaggá alakulhat, mely később gennyel telítődik, és aztán kifakad. További ajándék az embernek a tömlőbelűektől a gyengeség, a hányinger, a fejfájás, az izomfájdalom és izomgörcs, a könnyezés, az orrfolyás, a fokozott verejtékezés és a légzésre erősödő mellkasi fájdalom.

Általános *tengeri herkentyű-támadás* utáni praktikák (azon kívül, hogy forduljunk orvoshoz, ha súlyosak, vagy nem enyhülnek a tüneteink): öntsünk tengervizet (ne édeset) a sérült területre, áztassuk a sebet ecetes oldatban körülbelül egy percre. Ha bennünk maradtak, akkor távolítsuk el magunkból a csápok és tüskéket gumikesztyűs kézzel vagy csipesszel, s azt is megtehetjük, hogy antihisztamin tartalmú fájdalomcsillapító krémet kenünk szegény önmagunkra.

medúzacsípés

Kedves Doktornő!

Megnéztem a "medúzacsípésre" adott válaszát, de sajnos attól tartok az én esetemben a hideg vizes borogatás nem segítene. 1 hete voltam a Földközi-tengernél nyaralni, és valami megcsípett. A terület elég nagy, olyan mintha belegabalyodtam volna az állatkába, és a kis "csápjai" a csípések nyomán egyértelműen kirajzolódnak. Sajnos nem nagyon akar elmúlni és már olyan helyeken is megjelennek a "kiütések", ahol eredetileg nem volt csípés.

Már bejelentkeztem bőrgyógyászhoz, de megnyugtatta, ha elmondaná, van-e erre valamilyen gyógyszeres kezelés.

Köszönöm! Tisztelettel:

Bármely csípés után allergiás reakciók jelentkezhetnek, ami a medúzával való érintkezés után akár azonnali halálhoz is vezethetnek. Enyhébb esetben a bőrelváltozásokat hányinger, hányás, láz, nyirokcsomó-duzzanat, hasi és hátfájdalom kísérheti. Másrészt, a néhány nap után is látható bőrpír bakteriális felülfertőződést jelez. Mivel a súlyos allergiás reakciók közvetlenül a sérülés után jelentkeznek, Önnél valószínűbb a felülfertőződés, de akkor jó

lenne, ha minél előbb látná orvos. Jelen esetben a következő tanácsok már értelmetlenek, de másoknak még hasznosak lehetnek:

-jobb tengervízzel kiöblíteni, mint friss vízzel, mert az fokozza a fájdalmat, ugyanúgy, mint a jegelés

-helyileg ecet, vagy isopropyl alkoholos lemosást alkalmazzunk

-akár borotvakrémmel vagy szódabikarbónával, vagy iszappal fixáljuk az inaktív nematocytákat, miután leborotváltuk, majd csipesszel eltávolítottuk a csápokat.

-helyezzük a sérültet nyugalomba, és a végtagokat fászlizzuk be, mintha kificamodott volna.

-a legsúlyosabb esetben, anafilaxiás shock esetén a mentők megérkezése előtt el kell kezdeni az elsősegély oktatáson megismert újraélesztést.

Az ausztráliai medúzák a legveszélyesebbek.

Tengeri állatok csípései és marásai

tüskésrája, tengeri sün, polip

A tüskésráják évente kb. 750 csípésért felelősek az észak-amerikai partok mentén. A tüskésráják mérge a farok hátoldalán elhelyezkedő egy vagy több tüskében található.

A sérülések általában akkor következnek be, ha az óvatlan ember zavaros vízben gázolva rálép a tüskésrájára. A rája felfelé és előre felé csapva a farkával beledöfi a tüskét az áldozat lábába. A tüske burka ekkor felreped, és a méreg bejut a sebbe, azonnali és súlyos fájdalmat okozva.

A fájdalom 90 percen belül éri el teljes intenzitását: korlátozódhat csak a seb környékére, de gyakran előfordul, hogy rövid idő alatt máshová is szétterjed. Kezelés nélkül a fájdalom gyakran ezután is megmarad, és csak a következő 6-48 órában szűnik meg fokozatosan. Gyakori az eszméletvesztés, gyengeség, hányinger és szorongás is. Sokkal ritkább a nyirokcsomók duzzanata és érzékenysége, valamint hányás, hasmenés, veritékezés és kiterjedt görcsök jelentkezése. Úgyszintén nem gyakori a hónalj és az ágyék környékén jelentkező fájdalom és a nehézlégzés. A tüske által okozott seb általában fogazott szélű és bőven vérzik. A tüske burkának darabjai a sebben maradhatnak, növelve az elfertőződés lehetőségét. A seb pereme gyakran elszíneződik és kismértékű szövetkárosodás léphet fel. A környező területek gyakran duzzadtak.

A tüskésráják és a legtöbb más hal által okozott végtagsérülést sós vízzel kell lemosni. Ha láthatók, akkor el kell távolítani a méregtüske sebben maradt részeit. A sérült végtagot 30-90 percre a lehető legforróbb, még éppen elviselhető hőmérsékletű vízbe kell meríteni. Az elsősegélynyújtás késlekedése esetén súlyos fájdalmak alakulhatnak ki. Ebben az esetben az orvos helyi érzéstelenítővel elzsibbaszthatja a területet és fájdalomcsillapítót is adhat. Fontos felkeresni egy orvost, aki a sebet előbb alaposan kitisztítja és átvizsgálja, tetanusz elleni védőoltást, illetve szükség esetén antibiotikumokat ad, majd összevarrja a sebszéleket.

Néhány **puhatestű** is - a csigák, a polipok és a kétkagylósok (ehető kagylók, osztrigák és fésűkagylók) - mérgező hatású. Az észak-amerikai vizekben honos csigafajok közül egyedül a kaliforniai kúposcsiga (*Conus californicus*) veszélyes. Csípése fájdalmas, a seb környékének duzzanatát, vörösségét és bizsergését okozza. Az Észak-Amerikában előforduló polipfajok csípése ritkán okoz komoly sérülést. A bénulósos kagylómérgezés oka olyan kétkagylósok (ehető kagylók, kékkagylók) fogyasztása, amelyek korábban egy dinoflagellata nevű mérgező tengeri egysejtűvel táplálkoztak.

Úgy tűnik, az elsősegélyként alkalmazott eljárások nem befolyásolják érdemben a kúposcsiga és a polipok okozta csípések tüneteit. A kúposcsiga tövisének szúrása sokkos állapotot okozhat, ami a keringés és a légzés intenzív támogatását igényli.

A **tengerisünök** és néhány rokon faj bár mérgező, de az emberre ritkán ártalmas. Leggyakrabban a tengerisünöket kívülről borító tüskék törnek bele a bőrbe, és ezek okozzák a szövetkárosodást és a gyulladást. Ha nem távolítják el őket, a tüskék mélyebbre kerülhetnek, idült gyulladást okozhatnak vagy beékelődhetnek egy csontba, esetleg idegbe. Fájdalmassá válhatnak az ízületek és az izmok, valamint bőrkiütések jelenhetnek meg.

A tengerisünök tüskéit azonnal el kell távolítani. A tüske megtalálásában a bemeneti nyílás kékes elszíneződése segíthet. Mivel az ecet oldja a legtöbb tengerisün tüskéjét, ezért ecetes ecsetelések és borogatások önmagukban is elegendőek lehetnek a tüske eltávolításához. A szúrás körüli területet letisztítják, és antihisztamint, fájdalomcsillapítót, valamint kortikoszteroidot tartalmazó kenőccsel kezelik. A törékeny tüskék eltávolításához az orvosnak néha kis metszést kell ejtenie a bőrön.

A **tömlőbelűek**, pl. a korallpolipok, a tengeri rózsák, a medúzák és a hólyagmedúzák fejlett fullánkkal bírnak, ami képes átütni a bőrt. Ezekből a fullánkokból különösen az állatok karjain található sok, egy kar érintése is több ezer szúrással járhat. A keletkező károsodás az állatfajtól függ. Általában párhuzamos sorokban elhelyezkedő, kis, kidomborodó kiütések jelennek meg, néha a környező terület pírjával. A fájdalom súlyos lehet, viszketés gyakran előfordul. A kiütésekből gennyel telt hólyagok alakulhatnak ki, majd ezek felfakadhatnak. A további esetleges tünetek: gyengeség, hányinger, fejfájás, izomfájdalmak és görcsök, valamint könnyezés, orrfolyás, erős verítékezés. Előfordul a pulzusszám megváltozása, és légvételre erősödő mellkasi fájdalom. A hólyagmedúzák csípése már az Egyesült Államokban is okozott halált.

Bár többfajta módszert is javasolnak a tömlőbelűek okozta csípések kezelésére, a seb tisztántartásán kívül általában nincs egyéb tennivaló. Néha ecetes vagy szalmiákszeszes ecsetelést alkalmaznak. Az Egyesült Államokban a fájdalom csillapítására bőrpuhítókat (pl. papaint), szóda-bikarbónát, bórsavat, citrom- vagy fügelevet, alkoholt és sok más anyagot használnak. A javasolt terápia a következő:

1. A sérült területre tengervizet (nem édesvizet) kell önteni.
2. Az állat karjait arra alkalmas eszközzel vagy gumikesztyűs kézzel el kell távolítani.
3. A sérült területet félig vízből, félig ecetből álló keverékkel kell ecsetelni 30 percig.
4. A sérülésre lisztet vagy szóda-bikarbónát kell szórni, majd egy éles késsel óvatosan le kell kaparni.
5. A területet újból ecettel kell ecsetelni.
6. Antihisztamint, fájdalomcsillapítót és kortikoszteroidot tartalmazó kenőcsöt kell alkalmazni.

A súlyosabb reakciók oxigénterápiát vagy egyéb, a légzést segítő beavatkozást tehetnek szükségessé. Az izomgörcsöket és a súlyos fájdalmakat vénába adott gyógyszerekkel

csökkentik. Bizonyos ausztráliai fajok esetében van ellenméreg, de ezek nem hatásosak az észak-amerikai fajok okozta tünetek kezelésében.

.

.

A medúzacsípés Magyarországon ritka. A tengerparti turizmus által azonban ezen epizoonózis is jelentőséghez juthat, különösen differenciáldiagnosztikai szempontból. – Egy tízéves nőbeteg jobb lábszárát 2005 augusztusában az Adrián való fürdőzés során medúza csípte meg. Az érintkezést követően pár perccel ez említett területen csalánkiütések jelentek meg, az egész végtag égett, erősen fájt. Néhány óra múlva hőemelkedése, általános rossz közérzete volt, majd a bőrtünetek lividdé váltak. Helyileg azonnal ecetes borogatással, majd antibiotikus kenőccsel kezelték, kalciumtartalmú pezsgőtablettát kapott. – Az általános tünetek másnapra megszűntek, a bőrtünetek fokozatosan javultak. Lokális antibiotikum, majd antihisztamin mellett négy hét múlva vált tünetmentessé. Három hónap múlva a korábbi csípés helyén viszkető, fokozatosan erősödő hyperaemiás papulák jelentkeztek. A biopszia hisztológiai vizsgálata jelentős vascularis érintettséget, eozinofiliát mutatott. Lokális okkluzív szteroidkezelésre a gyulladásos tünetek visszafejlődtek, a terület hypopigmentációval gyógyult. – A különböző mérges medúzafajokkal történő érintkezés után bőrtünetek gyakran előfordulnak, de hónapokkal a kontaktus után, annak helyén jelentkező vascularis érintettség irodalmi ritkaság. – A cikk az esetismertetés mellett áttekinti a medúzacsípés által okozott gyakoribb bőr- és szisztémás tüneteket, részletesen tárgyalja a bőrgyógyászati differenciáldiagnosztikát, valamint ismerteti a mérges medúzafajokat, azok földrajzi elterjedését, az elsősegélyt, a kezelést és a prevenciók lehetőségeit.

„Veszélyes állatok Sartin”

Medúzacsípés esetén nem szabad pánikba esni! Egy erősen égető érzést fogunk érezni és fájdalommal járó csalánkiütés-szerű bőrpirosodás a velejárója. Ilyenkor hozzáértő segítségét kell kérni és el kell távolítani bőrünkől az esetleges szálakat. Ahol medúzák vannak, ott erre való krémet is lehet vásárolni a helyi patikában. Láz esetén azonnal forduljunk orvoshoz!

Tengeri sün szúrástól csak azoknak kell tartaniuk, akik a tengerpart sziklás részein bóklásznak. Bár Sarti partja nagyrészt homokos, az elővigyázatosság sosem árt. A sziklás partszakaszokon elővigyázatosságból ajánlott cipőt viselni, ha ugyanis tengerisünre lépünk, annak tüskéi szilánkokra törnek a bőrünk alatt, amit elég nehéz kiszedni – nem beszélve az elfertőződés veszélyeiről...

A **viperák** félnek ugyan az embertől, de az elővigyázatosság sosem árt. Ha a hegyekben kószálunk, figyeljünk a lábunk elé és ha kígyót látunk, semmiképp se pánikoljunk. Segítségünkre lehet egy “turistabot”, amivel a szűk, kígyó-lakta helyeken óvatosan megzörgethetjük a bokrokat, a zajtól elriadnak a kígyók. Ha mégis megmarna a kígyó, az két, egymástól kb. fél cm-re található piros pontot jelent a csípés helyén, melyek fájdalmasak és körülöttük ödéma alakul ki. A viperaméreg gyorsan eloszlik a szövetekben, ezért bizonytalan hatékonysága miatt ilyenkor ellenszérum nem javasolt. Forduljunk orvoshoz amint lehet – általában ilyenkor tetanuszoltást ad a doktor. Amíg hozzáértő nincs a közelben, a következőket tehetjük: a seb fertőtlenítése, illetve a megmart testrész mozdulatlan állapotban tartása. A sebeket kiszívni, leszorítani, megvágni, hűteni, melegíteni tilos! Nem szabad továbbá a megmart személynek aszpirint, illetve alkoholt adni!

Cápával nem valószínű, hogy bárki is találkozna Sartin, illetve a görög tengerpartokon, ám ha véletlenül mégis összehoz a sors egy kóbor állattal, a hirtelen mozdulatokat feltétlenül kerüljük, igyekezzünk a part felé úszni, és ne bántsuk az állatot. Nagyon sok cápafaj veszélyeztetett állat, így az ember sokkal nagyobb veszélyt jelent rájuk, mint ők ránk!

A **Környezetszennyezés** mindenhol problémát jelent, így van ez Görögországban is. Bár Sarti partja tisztasága miatt kék zászlóval kitüntetett, mindannyiunk érdeke, hogy ez így is maradjon. Ügyelj te is a környezetedre, ne szemetelj! A cigarettacsikknek, az üdítőspalackoknak nincs helye a homokban!

Sajnos a görög tengerekben élő állatok jelentős része **veszélyeztetett állatként** van nyilvántartva, több állatfaj a kihalás szélén áll. A halászat és a rájuk történő vadászat rendszeresen tizedeli ezeknek az állatoknak a számát. Tegyük meg értük, ami rajtunk múlik! Kérjük, óvd a természetet és ne bántsd az állatokat!

